

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 7 marca 2024 r.

Poz. 1575

UCHWAŁA NR XLII/368/2024 RADY GMINY ŁABUNIE

z dnia 21 lutego 2024 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Łabunie na lata 2024-2027”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zm.) po uzyskaniu opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łabunie na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Łabunie.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodnicząca Rady Gminy
Łabunie

Elżbieta Kuźma

Załącznik do uchwały
nr XLII/368/2024 Rady Gminy
Łabunie z dnia 21.2.2024 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI
GMINY ŁABUNIE
NA LATA 2024-2027**

Opracowanie: Urząd Gminy Łabunie

Łabunie 2024

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce oraz opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
2.1. Uwarunkowanie zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie kraju, województwa, powiatu	4
2.2. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z innymi dokumentami na poziomie gminy	15
3. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	20
3.1. Zarys historii obszaru gminy i krajobraz kulturowy	20
3.2. Zabytki objęte ochroną konserwatorską	21
3.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	24
4. Założenia programowe	31
4.1. Kierunki działań i priorytety programu opieki	31
4.2. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	32
5. Zasady oceny realizacji programu	34
Spis fotografii	35
Spis tabel	35

1. Wstęp

Gmina Łabunie, to gmina wiejska, położona na południe od Zamościa – obszaru o ważnych cechach architektonicznych i kulturowych, wpisanego na listę światowego dziedzictwa kultury UNESCO, na terenie której znajdują się cenne obiekty z punktu widzenia obsługi ruchu turystycznego, a także ochrony konserwatorskiej. Są to przede wszystkim zabytkowe zespoły pałacowo-parkowe oraz budowle sakralne i obiekty towarzyszące kultowi religijnemu, będące swoistym odbiciem ciekawej historii całego regionu. Te obiekty stanowią świadectwa rozwoju kulturalnego i dorobku społeczności lokalnej. Są elementem krajobrazu kulturowego, tworzonego przez człowieka, kształtującego świadomość kulturową i tożsamość społeczną mieszkańców gminy i regionu. Ochrona tego dziedzictwa jest jednym z podstawowych zadań władz lokalnych, podobnie jak innych organów oraz instytucji państwowych. Powinna stanowić wspólny wysiłek wielu podmiotów, samorządów, właścicieli, użytkowników, mieszkańców, wspólnot lokalnych. Do kompetencji samorządu gminnego należy m.in. opracowanie gminnych programów opieki nad zabytkami na okresy czteroletnie. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Łabunie na lata 2024-2027 stanowi podstawowy dokument przedstawiający kierunki działań mających na celu ochronę dziedzictwa kulturowego gminy Łabunie. Celem opracowania i realizacji Gminnego Programu Opieki nad zabytkami jest dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków gminy przez określenie zasad i kierunków działań związanych z opieką nad zabytkami w zakresie leżącym w kompetencjach gminy w kolejnych 4 latach. Opracowanie składa się z 5 rozdziałów. We wstępie zawarto opis całości opracowania z podziałem na jego poszczególne części. Rozdział 2 przedstawia podstawy prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz innych dokumentów strategicznych dotyczących ochrony zabytków. Rozdział 3 stanowi charakterystykę zasobu gminnego w zakresie obiektów zabytkowych wraz z przedstawieniem rysu historycznego gminy i jej dziedzictwa kulturowego. Rozdział 4 to metodologiczne założenia realizacji planu, a także kierunki działań podejmowanych w celu ochrony substancji zabytkowych ze wskazaniem potencjalnych źródeł ich finansowania. W rozdziale 5 opisano zasady oceny realizacji programu, zgodnie z ustawowym wymogiem sporządzania sprawozdań z jego realizacji.

Ochrona zabytków jest jednym z zadań gmin, choć działania mające na celu poprawę ich stanu są prowadzone na różnych szczeblach i przy współpracy różnych podmiotów. Z działaniami dotyczącymi poprawy stanu substancji zabytkowych związanych jest wiele pojęć, takich jak:

1. rewitalizacja – proces przemian przestrzennych, społecznych i ekonomicznych, mający na celu wyprowadzenie terenu ze stanu kryzysowego i prowadzący do rozwoju, w tym do poprawy jakości życia lokalnej wspólnoty;
2. renowacja - pojęcie szczegółowe określające proces odnowienia, przywrócenia stanu poprzedniej świetności obiektu, przy tym nie ma znaczenia, czy obiekt ma wartość historyczną czy nie;
3. modernizacja - remonty uzupełnione wprowadzeniem nowych, lepszych, sprawniejszych lub nawet dodatkowych elementów wyposażenia, podnoszących komfort;
4. konserwacja - zespół stałych i systematycznych działań mających na celu utrzymanie obiektu zabytkowego w dobrym stanie technicznym. Polega na zabezpieczeniu obiektów architektonicznych, całych zespołów urbanistycznych, zabytkowych parków itp.,

w celu zachowania ich wartości historycznych i architektonicznych. Konserwację przeprowadza się po dokładnym zinventaryzowaniu obiektu oraz badaniach techniczno-naukowych mających na celu ustalenie stanu dzieła, zakresu prac, wybraniu odpowiedniej metody;

5. rewaloryzacja - przywrócenie wartości, czyli remont lub modernizacja obiektów o szczególnej wartości zabytkowej. Wymaga to dodatkowych prac badawczych i realizacyjnych, mających na celu wyeksponowanie tych wartości zabytkowych;

6. adaptacja - przebudowa budynku lub zespołu obiektów w celu nadania innych niż dotąd funkcji użytkowych (np.: na cele gospodarcze, społeczne, kulturowe) lub przystosowanie istniejącego obiektu do nowych wymagań, bez zmiany jego funkcji (np.: wymiana instalacji, elementów konstrukcyjnych...). Adaptacja zachowuje wszystkie walory historyczne i architektoniczne istniejącej budowli.

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce oraz relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z innymi dokumentami strategicznymi

2.1. Uwarunkowanie zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie kraju, województwa, powiatu

Podstawy prawne ochrony zabytków

Konieczność przygotowania gminnego programu opieki nad zabytkami wynika bezpośrednio z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2022 r. poz. 840). Określono tam również cele, którym ma służyć jego opracowanie:

1. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
2. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
3. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
4. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
5. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
6. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Ustawa ta odnosi się też do zagadnienia programu ochrony zabytków w art. 3, 4, 5, 6, 7, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 i 89. Wyjaśnia ona podstawowe pojęcia, a także wskazuje na podstawowe formy ochrony zabytków przez organy administracji publicznej takich jak :

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Wyjaśnia również zakres opieki właścicieli zabytków, poprzez zapewnienie warunków do:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczenia dla historii i kultury.

Zawiera wykaz obiektów podlegających ochronie i opiece, spośród których wyróżnia się:

- 1) zabytki nieruchomości będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi z zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
 - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. z 2019 r. poz. 1479),
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie wyróżnione są podstawowe formy ochrony przyrody:

- a) wpis do rejestru zabytków;
- b) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- c) uznanie za pomnik historii;
- d) utworzenie parku kulturowego;
- e) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Ustawa określa również organ prowadzący w postaci wojewódzkiego konserwatora zabytków, który prowadzi rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych. W art. 16 ust.1 określono kompetencje rady gminy, w sprawie możliwości utworzenia parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Z kolei art. 18, 19 i 20 nakłada obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad nimi przy sporządzaniu i aktualizacji wszelkich dokumentów planistycznych, strategicznych, analiz i studiów, decyzji dot. inwestycji. Art. 20 stanowi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu. Art. 21 potwierdza, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. W art. 22 ust. 4,5 określono, że wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w której ujmuje się: zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W art. 89 wymieniono organy ochrony zabytków: ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków; wojewodę, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Przedmiotowa ustawa określa również zadania administracji publicznej w dziedzinie opieki nad zabytkami i ich ochrony. Główne zadania samorządu gminnego to: możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w uchwale rady gminy.

Obowiązek ochrony zabytków został również określony w najwyższym akcie prawnym – Konstytucji RP. W art. 5. Zawarto stwierdzenie, że Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia

ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju, a także z zgodnie z art. 6 Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym. Art. 86 obliguje każdego do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie pogorszenie.

Zadania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zabytków narzucone są również samorządom, stanowią one jeden z podstawowych obowiązków gmin. Zadania własne gminy w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały określone w art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, który nakłada obowiązek zaspokajania zbiorowych potrzeb mieszkańców w zakresie kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Powyżej krótko scharakteryzowano podstawowe akty prawne, które dotyczą problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego w Polsce. Istnieje jeszcze wiele innych regulacji prawnych w tym zakresie, w szczególności można je znaleźć w następujących aktach prawnych:

- a. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym;
- b. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane;
- c. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska;
- d. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
- e. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
- f. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
- g. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
- h. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
- i. Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach;
- j. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Jak już wcześniej zaznaczono problematyka ochrony zabytków jest poruszana na różnych szczeblach administracji państwowej i samorządowej. W niniejszym rozdziale dokonano ogólnej charakterystyki głównych dokumentów strategicznych dotyczących tego zagadnienia, których założenia należy uwzględnić przy opracowaniu gminnego programu opieki nad zabytkami.

Jednym z najważniejszych dokumentów na szczeblu krajowym jest Krajowy program opieki nad zabytkami, który jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także wyznaczającym środki do realizacji wyznaczonych celów. W momencie przygotowywania niniejszego opracowania, aktualnie obowiązującym jest Krajowy program opieki nad zabytkami na lata 2019-2022, opracowany w celu realizacji art. 84 i 86 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Określono w nim wiodący organ odpowiedzialny za zadania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, w postaci ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania

wykonuje Generalny Konserwator Zabytków. Organ ten jest odpowiedzialny za koordynację, monitorowanie i ewaluację realizacji Krajowego programu opieki nad zabytkami przez wszystkie zaangażowane w nią podmioty. W charakteryzowanym dokumencie odniesiono się na początku do poprzedniego okresu, czyli dokonano ewaluacji Programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017, na skutek czego oceniono pozytywnie jego realizację. Następnie określono główny cel Krajowego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 w brzmieniu: „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, a także określono 3 cele szczegółowe wraz z kierunkami działania i zadaniami:

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego:
 - 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym:
 - 1.1.1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień z zakresu planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 1.1.2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym;
 - 1.1.3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach;
 - 1.1.4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami;
 - 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym:
 - 1.2.1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich;
 - 1.2.2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich;
 - 1.2.3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego;
 - 1.2.4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej.
2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:
 - 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami:
 - 2.1.1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy);
 - 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego:
 - 2.2.1. Podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje;
 3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego:
 - 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości:
 - 3.1.1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami;
 - 3.1.2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
 - 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami:
 - 3.2.1. Program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

W dalszej części dokumentu określono plan finansowy realizacji programu, a następnie zasady zarządzania programem, jego harmonogram i ewaluację. Bezpośrednio do poziomu lokalnego (gminnego) najważniejszymi odnoszą się kierunki i zadania: 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym (szkolenia dla JST, budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego, merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji, konkurs GKZ).

Na szczeblu krajowym istnieje również inny dokument, gdzie zostały opisane działania wspierające ochronne dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, będąca rozwinięciem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, której głównym założeniem było planowanie zarządzania strategicznego opartego na długookresowej wizji rozwoju, przy uwzględnieniu kategorii ekonomicznych i roli kultury w rozwoju ekonomicznym Polski. W dokumencie opisano różne elementy struktury życia kulturalnego i infrastruktury z nim związanej: biblioteki, muzea, teatry, zabytki, galeria, kina, domy kultury, szkolnictwo artystyczne itp., następnie scharakteryzowano wydatki na kulturę z budżetu państwa, a także ich analizę w zakresie budżetów jednostek samorządu terytorialnego, województw, powiatów i gmin, jak i również dokonano analizy wydatków gospodarstw domowych w dziedzinie kultury. Przedstawiono również miejsce funduszy strukturalnych w działaniach na rzecz rozwoju kultury, w szczególności funduszu ERDF, który zakłada realizację następujących działań:

- 1) ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego, w tym zachowanie i odnowa krajobrazu kulturowego;
- 2) rewitalizacja zabytkowych dzielnic miast;
- 3) inwestycje związane z tworzeniem nowych instytucji kultury, przynoszące miejsca pracy i wpływające na zwiększenie atrakcyjności do zamieszkania i inwestowania;
- 4) inwestycje w rozwój przemysłów kultury (MŚP);
- 5) organizacja przedsięwzięć kulturalnych stanowiących znaczący impuls dla rozwoju turystyki i promocji regionów;
- 6) promocja i rozwój działalności gospodarczych związanych z dziedzictwem kulturowym, w tym wspieranie rozwoju rzemiosła artystycznego;
- 7) unowocześnianie i rozwój szkolnictwa artystycznego w zakresie infrastruktury i bazy dydaktycznej;
- 8) digitalizacja i komputeryzacja zasobów kultury, w tym internacjonalizacja i udostępnianie cyfrowe;
- 9) renowacja ruchomych zabytków i zabezpieczenie przed kradzieżą, zniszczeniem i nielegalnym wywozem.

Następnie opisano działania mające na celu doprowadzenie, w jak największym stopniu, do realizacji celów określonych w Narodowym Planie Rozwoju i osiągnięcie następujących efektów:

- 1) zmniejszenie dysproporcji w dostępie do kultury w regionach;
- 2) zwiększenie udziału kultury w PKB;
- 3) zwiększenie liczby MSP oraz liczby zatrudnionych w przemysłach kultury;
- 4) radykalna poprawa podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków;
- 5) stworzenie markowych produktów turystyki kulturowej;

6) wykształcenie więzi pomiędzy kulturą, edukacją i nauką w kształtowaniu kapitału społecznego.

Ochronę i zachowanie dziedzictwa kulturowego proponuje się osiągnąć poprzez kompleksową rewaloryzację zabytków oraz obiektów przemysłowych i powojсковych oraz ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne, a także inne cele społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, budowę i rozbudowę sieci informatycznych w celu promocji potencjału kulturowego regionów, inwentaryzację i digitalizację zabytków dziedzictwa ruchomego i nieruchomego oraz jego promocję, organizację imprez o międzynarodowym charakterze, tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej, zachowanie i ochronę krajobrazu kulturowego wsi.

W dokumencie dokonano analizy SWOT oraz sformułowano główne założenia do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, a następnie misję, cel strategiczny oraz cele cząstkowe. Celem strategicznym jest „zrównoważenie rozwoju kultury w regionach”, misją: „zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów”, a cele cząstkowe to:

- 1) Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury;
- 2) Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury;
- 3) Wzrost udziału kultury w PKB;
- 4) Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków;
- 5) Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury;
- 6) Wzrost uczestnictwa w kulturze;
- 7) Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych;
- 8) Efektywna promocja twórczości;
- 9) Promocja polskiej kultury za granicą;
- 10) Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem;
- 11) Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury;
- 12) Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Opracowując gminny program opieki nad zabytkami należy uwzględnić zasady i kierunki działań określone w dokumentach wyższego rzędu, czyli odpowiednio krajowego, wojewódzkiego i powiatowego. W chwili przygotowywania GPOZ, obowiązującym programem opieki nad zabytkami na poziomie województwa jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie lubelskim na lata 2019-2022. Zawiera on podstawy prawne programu, opis dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego, w tym: zabytki na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, zabytki uznane przez Prezydenta RP za pomniki Historii Państwa Polskiego, znak Dziedzictwa Europejskiego, parki kulturowe, rejestr zabytków. Najważniejszą częścią tego dokumentu jest rozdział III,

w którym scharakteryzowane są cele wojewódzkiego programu. Wyróżniono 2 cele strategiczne i po 2 cele operacyjne:

1. cel strategiczny I - wzmocnienie potencjału dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego jako elementu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu:

1.1. cel operacyjny 1 - ochrona zabytków materialnych i opieka nad zabytkami materialnymi;

1.2. cel operacyjny 2 – ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

2. cel strategiczny II – wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny w działaniach promocyjnych i edukacyjnych wpływających na rozwój społeczno-ekonomiczny:

2.1. cel operacyjny 1 – edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny;

2.2. cel operacyjny 2 – promocja dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny.

Kolejnym dokumentem strategicznym na poziomie województwa jest Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, z którego wynika, że każdy dokument planistyczny musi uwzględniać problematykę ochrony zabytków oraz dziedzictwa kulturowego, jako czynnik zachowania kulturowej odrębności i tożsamości regionu, stanowiącego fragment wschodniej granicy Unii Europejskiej. Plan zakłada wiele działań z tym związanych, m.in. wzmoczone tempo prac związanych z rewaloryzacją zespołów zabytkowych, poprawą standardu funkcjonalnego i technicznego wybranych zabytków nieruchomych, głównie obiektów sakralnych, pałaców, dworów, wili i kamienic oraz rozwój szlaków turystycznych wykorzystujących dziedzictwo kulturowe regionu lubelskiego. W planie zwrócono również uwagę na zagrożenia dla zabytków, t.j. presja inwestycyjna w dzielnicach śródmiejskich, dysharmonia nowo projektowanych budynków z częścią zabytkową oraz niszczenie zabytkowych budynków, znajdujących się przy trasach tranzytowych (m.in. Janów Lubelski, Opole Lubelskie, Frampol). Biorąc pod uwagę powyższe informacje, sformułowano następujące kierunki i działania:

1. ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym, europejskim i krajowym:

1.1. wykorzystywanie obiektów i kształtowanie zagospodarowania przestrzeni kulturowych odpowiednio do ich statusu;

1.2. włączenie obiektów o wysokich wartościach kulturowych w system ochrony światowego i krajowego dziedzictwa;

2. ochrona i opieka nad zabytkami nieruchomymi:

2.1. rewaloryzacja oraz rewitalizacja układów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych;

2.2. rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych;

2.3. ochrona przed zabudowa i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym miejsc wydarzeń i walk historycznych;

2.4. uczytelnianie relikwów zabytków archeologicznych;

3. ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego:

3.1. wspieranie tworzenia parków kulturowych;

3.2. zachowanie i konserwacja zieleni komponowanej;

3.3. ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów artystycznych;

- 3.4. ochrona zagrożonych zanikiem tożsamości historycznie ukształtowanych krajobrazów rolniczych;
- 3.5. ochrona i odtwarzanie historycznych przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym;
- 3.6. tworzenie szlaków kulturowych;

W planie uwzględniono również zagadnienie ciągłości prac obejmujących aktualizację listy dóbr kultury współczesnej o znaczeniu regionalnym oraz formułowanie zakresu ochrony oraz identyfikację granic dóbr kultury współczesnej w gminnych dokumentach planistycznych za pomocą następujących kierunków i działań:

1. ochrona dóbr kultury współczesnej;
 - 1.1. ochrona przed deformacją układów urbanistycznych;
 - 1.2. ochrona przed zmianą formy i kompozycji architektonicznej obiektów;
 - 1.3. ochrona i rewitalizacja przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym.

Problematyka ochrony zabytków poruszana jest również w opracowaniu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027. Określono w nim m.in. cele polityki Europejskiego Funduszu Rozwoju Społecznego i Europejskiego Funduszu Społecznego. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego kluczowy jest cel szczegółowy 4 wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych. Przyjmując, że ruch turystyczny w województwie lubelskim generowany jest przede wszystkim turystyką kulturalną, głównym wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków i potencjału szlaków kulturowych, dywersyfikacja produktów i oferty turystycznej regionu, równomierny geograficznie dostęp do oferty kulturalnej i turystycznej, w szczególności mając na uwadze miejsca mniej popularne. Finansowanie zakłada wspieranie działań z dziedziny dziedzictwa i kultury, takich jak:

1. Wsparcie obiektów zabytkowych, zespołów tych zabytków wraz z ich otoczeniem do pełnienia funkcji związanych z kulturą poprzez prace konserwatorskie, restauratorskie, rewaloryzacyjne, renowacyjne, roboty budowlane oraz ich modernizację (z wyłączeniem rozbiórki);
2. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie, adaptację, dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. Wsparcie w ramach powyższych typów projektów, dopuszcza wyłącznie jako ich element:

- a) zakup, modernizację wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu, roboty budowlane, modernizację infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb OzN),
- b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych,
- c) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci;
- d) zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym możliwość zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu);
- e) projekty z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego;
- f) projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie kultury;

- g) monitoring i zabezpieczenie obiektów infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń;
- h) rewaloryzacja i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków;
- i) wsparcie dla fundacji kulturalnych, agencji i stowarzyszeń, które mobilizują nowych odbiorców za pomocą narzędzi i usług cyfrowych, ze szczególnym uwzględnieniem ułatwiania integracji osób znajdujących się w trudniejszej sytuacji.

Odniesienie do ochrony zabytków znajduje się również w celu szczegółowym 5 wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich, poprzez działania:

- rewitalizacja obszarów zdegradowanych realizowana na podstawie GPR. Inwestycje będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej. Inwestycje te będą obejmowały m.in. adaptację budynków do celów społecznych, kulturalnych itp. wraz z możliwością zagospodarowania terenu funkcjonalnie związanego z obiektem, uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne, kulturalne, turystyczne, itp., dostosowanie przestrzeni publicznych do nowych funkcji, wsparcie infrastrukturalne przedsiębiorstw społecznych.

- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury, działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania te powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy MOF przy jednoczesnym zwiększeniu atrakcyjności turystycznej tych obszarów;

- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;

- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe (poza obszarami Natura 2000) stanowiące o ich potencjale, w tym m.in. o wysokiej atrakcyjności turystycznej, m.in. działania w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury turystycznej i zagospodarowania turystycznego, obiektów dziedzictwa naturalnego wraz z zagospodarowaniem terenów wokół m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze i pieszo-rowerowe), tworzenia sieciowych produktów turystycznych, dywersyfikacji produktów turystycznych oraz projekty zrównoważonej turystyki mające na celu zwiększanie zatrudnienia i stworzenie wysokiej jakości miejsc pracy;

- przygotowanie terenów inwestycyjnych i zapewnienie infrastruktury biznesowej lub poprawa infrastruktury istniejących terenów, w powiązaniu z innymi projektami inwestycyjnymi.

Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie powiatu

Najważniejszym dokumentem na poziomie powiatu obowiązującym w chwili przygotowywania GPOZ jest Powiatowy program opieki nad zabytkami Powiatu Zamojskiego na lata 2019 – 2022. Jako założenia programowe wymieniono:

1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opieką nad zabytkami;
6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;
7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Autorzy opracowania zaznaczają, że obowiązujący program jest kontynuacją Powiatowego programu opieki nad zabytkami Powiatu Zamojskiego na lata 2015-2018, oraz będzie kontynuowany w kolejnym okresie. Główne założenia programu dotyczą realizacji 2 głównych priorytetów i kierunków działań:

1. rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego, jako element rozwoju gospodarczo-społecznego powiatu zamojskiego:
 - 1.1. zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 1.2. podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
2. badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców powiatu zamojskiego:
 - 2.1. szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu;
 - 2.2. edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym powiatu;
 - 2.3. dostęp do informacji na temat źródeł finansowania ochrony zabytków.

Opracowanie zawiera również opis źródeł finansowania działań i kierunków służących ochronie dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Kolejnym dokumentem strategicznym powiatu zamojskiego jest Strategia rozwoju Powiatu Zamojskiego na lata 2007 – 2020. Z punktu widzenia ochrony zabytków kluczowe znaczenia mają następujące cele operacyjne:

- opracowanie profesjonalnych materiałów promocyjnych;
- upowszechnianie informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego;
- promocja walorów turystycznych Powiatu Zamojskiego;
- ochrona dziedzictwa narodowego i dóbr kultury.

W dokumencie dokonano charakterystyki najważniejszych walorów turystyczno-krajoznawczych powiatu zamojskiego, wymieniono również 2 zabytki z terenu gminy Łabunie (zespoły pałacowo-parkowe w Łabuniach i Łabuńkach), jako jedne z bardziej znaczących na terenie powiatu.

Spośród dokumentów na szczeblu powiatowym należy zaznaczyć również rolę Powiatowego programu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z 2005 roku, aktualizowany co roku. Zawiera on zasady dotyczące planowania, przygotowania i realizacji działań mających na celu ochronę i zabezpieczenie zabytków w sytuacjach kryzysowych, w tym na wypadek konfliktu zbrojnego, ich zabezpieczenie lub przeniesienie.

2.2. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego, relacje gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z innymi dokumentami na poziomie gminy

Strategia Rozwoju Gminy Łabunie na lata 2023-2027

Strategia Rozwoju Gminy jest podstawowym dokumentem związanym z planowaniem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w działaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwi również efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe. Opracowanie sporządzono zgodnie z wymogami formalnymi i merytorycznymi zawartymi w „ustawie z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju” art. 17. (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, 2020, z 2020 r. poz. 1378). Ustawa ma na celu ułatwienie jednostkom samorządu terytorialnego sporządzenie strategii rozwoju tak, by była ona jak najbardziej spójna z dokumentami na szczeblu krajowym i regionalnym. Strategię rozwoju gminy sporządza się w formie tekstowej oraz graficznej, uwzględniając w szczególności:

- 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
- 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
- 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
- 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
- 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
- 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, 1571 i 1815 oraz z 2020 r. poz. 1378), wraz z zakresem planowanych działań;
- 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
- 8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
- 9) ramy finansowe i źródła finansowania.

Obowiązująca strategia zawiera również działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym obiektów zabytkowych. W dokumencie podkreślono rolę usytuowanych na terenie Gminy unikatowych obiektów historycznych i zabytkowych, które stanowią dużą

atrakcję dla odwiedzających ten teren. W analizie SWOT określono: miejsca historyczne i obiekty zabytkowe znajdujące się na terenie gminy, jako jej mocną stronę. W strategii określono główne cele rozwoju gminy, do których należą m.in.:

Cel strategiczny 1 – Zwiększenie funkcjonalności przestrzeni, realizowany przez następujące cele strategiczne:

- a) Cel operacyjny I.1. Ochrona środowiska naturalnego;
- b) Cel operacyjny I.2. Budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury technicznej i społecznej;
- c) Cel operacyjny I.3. Poprawa jakości gminnej przestrzeni i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, który zakłada podjęcie działań umożliwiających czynną ochronę zabytków i innych miejsc cennych pod względem kulturowym, by możliwe było ich racjonalne wykorzystanie w procesie zrównoważonego rozwoju, poprzez podjęcie następujących działań:
 - a. urządzenie parków, placów, skwerów i innych form zieleni publicznej,
 - b. modernizacja oświetlenia ulicznego,
 - c. budowa obiektów infrastruktury turystycznej i okolicy turystycznej,
 - d. zapewnienie dostatecznej liczby miejsc parkingowych,
 - e. opracowanie planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów nimi nieobjętych,
 - f. wdrażanie i promowanie rozwiązań podnoszących estetykę i ład przestrzenny,
 - g. ochrona i poprawa stanu obiektów zabytkowych.

Na ochronę i poprawę stanu obiektów zabytkowych, zgodnie z tym dokumentem zaplanowano 280 000 zł na lata 2023-2027.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łabunie

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego obejmuje obszar gminy Łabunie w jej granicach administracyjnych. Z założenia uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju i nie powinien naruszać walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Ponadto określa obszary i dobra ściśle chronione, obiekty i obszary zabytkowe, dobra kultury znajdujące się w ewidencji służb konserwatorskich i obszary obserwacji archeologicznej. Plan wskazuje na warunki i wytyczne dotyczące ochrony miejsc o szczególnym znaczeniu.

Obiekty zabytkowe zostały oznaczone w następujący sposób:

A – stanowiska archeologiczne – obowiązują przepisy szczególne;

Z – obiekty zabytkowe;

zr – rejestr;

ze – ewidencja;

R – rezerwat przyrody;

UK – zespół kościelny – obiekt zabytkowy w rejestrze pod nr ZA – 500;

UK – zespół pałacowo – parkowy (klasztor sióstr franciszek, dom rekolekcyjny, cmentarz (w parku), obiekt zabytkowy w rejestrze nr A-473;

UT, UG – usługi gastronomiczne – rozrywkowe i turystyczne na podstawie uchwały nr XXIV/134/01 R.G. z dnia 27 grudnia 2001r – adaptacja budynku gorzelnii – obiekt w ewidencji zabytków oraz teren pofolwarczny objęty ochroną planistyczną w granicach terenu d./spichlerza – zabytek w ewidencji;

UR2 – młyn drewniany – obiekt w ewidencji zabytków;

ZCc – cmentarz czynny – teren w ewidencji zabytków przewidywane powiększenie;

ZP – hospicjum „Santa Galla” – usługa ponadlokalna – zespół pałacowo – parkowy w rejestrze zabytków nr A-411;

ZCz – cmentarz nieczynny prawosławny z XIX w – zabytek w ewidencji;

ZCz – cmentarz nieczynny wojenny z I wojny światowej – zabytek w ewidencji.

Ustalenia dotyczące ochrony wartości kulturowych zostały określone w Rozdziale 3 o następującej treści:

§10.

1. Obszary i obiekty ściśle chronione na mocy ustawy o ochronie dóbr kultury, tj. wpisane do rejestru zabytków zgodnie z obwieszczeniem nr 1/2000 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 września 2000 (D. U. Woj. Lub. nr 73 poz. 869):

1) Zespół obiektów rzymsko-katolickiego kościoła parafialnego p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika: w Łabuniach – nr ZA–500:

- kościół wraz z urządzeniem wnętrza z 1605r.;

- kaplica, dzwonnica – 1789 r.;

- ogrodzenie z dwiema kapliczkami, dwiema bramami, osiemnastoma barokowymi figurami – 1763 r.;

- cmentarz kościelny z kapliczką i drzewostanem.

2) Zespół pałacowo - parkowy w Łabuniach – nr A-473:

- pałac – 1740 – 1760 r.;

- dwie oficyny – poł. XVIII w.;

- pawilon zachodni tzw. „Kasztelanka” – 1776 r.;

- zabudowania gospodarcze łączące się z pawilonem, wraz z murem i bramą wjazdową – 1775 – 1776 r.;

- dziedziniec honorowy przed pałacem;

- regularne założenie ogrodowe za pałacem – poł. XVIII w.

3) Zespół pałacowo – parkowy w Łabuńkach – nr A-411:

- pałac wraz z wystrojem architektonicznym wnętrza – pocz. XIX w.;

- park – 1 poł. XIX w.

2. Wszelkie prace prowadzone przy zabytku wpisanym do rejestru lub wyznaczonej strefie konserwatorskiej, w tym podziały działek, wymagają uzyskania warunków i wytycznych konserwatorskich oraz zezwolenia Lubelskiego Konserwatora Zabytków.

3. W odniesieniu do obiektów wymienionych w pkt. 1 obowiązuje:

1) ochrona i konserwacja obiektów, układu kompozycyjnego i substancji architektonicznych, w przypadku obiektów sakralnych także ich wyposażenia wewnętrznego;

2) utrzymanie w miarę możliwości ich funkcji ewentualnie zagospodarowanie nie kolidujące z ich pierwotnym przeznaczeniem;

3) utrzymanie w należyтым stanie technicznym, dokonywanie niezbędnych remontów bieżących i zabezpieczających;

4) modernizację infrastruktury technicznej związanej z funkcją obiektu.

4. W strefie obszaru zabytkowego utrzymaniu i niezbędnej konserwacji podlegają:

1) zespoły zieleni wysokiej i niskiej;

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

- 2) obiekty o mniejszej wartości zabytkowej.
5. Dopuszcza się kompleksową rewaloryzację obiektów i zespołów zabytkowych w oparciu o niezbędne badania i dokumentację na warunkach określonych w pkt. 2.
6. Zabrania się wznoszenia obiektów dysharmonizujących otoczenie.

§11.

1. Pośrednią ochroną konserwatorską objęto:
 - 1) Obiekty i obszary zabytkowe, dobra kultury znajdujące się w ewidencji służb konserwatorskich oraz Urzędu Gminy Łabunie:

a) Łabunie:

- cmentarz grzebalny rzym. – kat. z połowy XIX w., czynny;
- budynek gorzelnii murowany z końca XIX w.;
- kamienna figura św. Jana Nepomucena z pocz. XX w.;
- figura Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia z pocz. XX w.;
- zespół folwarczny z dworem - ob. dom dziecka – z istniejącym drzewostanem
- drewniany budynek młyna elektrycznego z 1930r.;
- murowany budynek spichlerza z 1866r.
- park leśny z cmentarzem – 6 grobów rodziny Szeptyckich i 40 mogił ziemnych sióstr zakonnych oraz krzyżem fundacyjnym z 1928r. w zespole pałacowo – parkowym.

b) Łabuńki

- cmentarz prawosławny z XIX w. – nieczynny;
- cmentarz wojenny z I wojny światowej – nieczynny;
- dwie oficyny murowane w zespole pałacowo – parkowym.

2) Dla obiektów i obszarów wymienionych w pkt. 1 ust. 1:

a) dopuszcza się pod warunkiem zachowania cech charakterystycznych dla obszaru zmianę zabytkowej struktury przestrzennej, układu urbanistycznego, gabarytów, linii zabudowy, kompozycji zieleni i ukształtowania terenu po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;

b) zabrania się wznoszenia obiektów i budowli przesłaniającej zabytek lub wpływających na dekompozycję układu urbanistycznego;

c) zabrania się lokowania funkcji degradujących obiekt.

3) Wszelkie zamierzenia inwestycyjne i projektowe wymagają uzyskania warunków i wytycznych oraz opinii konserwatorskich na etapie ustalania warunków realizacji inwestycji, w przypadku rozbiórki obiektów uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

2. Obszary obserwacji archeologicznej zaewidencjonowane wg rozpoznania Archeologicznego Zdjęcia Polski dla obszarów AZP nr 89-88, 89-89, 90-88 oraz 91-88 wskazane na rysunku planu obejmujące 171 stanowisk – 320 faktów osadniczych w tym na terenie wsi:

Barchaczów- 37, Bródek- 14, Łabuńki-65, Wierzbie-21, Mocówka-3, Ruszów-51, Łabunie-86, Wólka Łabuńska- 6, Majdan Ruszowski-2

1) konieczność uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie ustalania warunków realizacji wszelkich inwestycji na wymienionych obszarach;

2) możliwość określenia przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeprowadzenia wyprzedzających badań lub nadzoru archeologicznego w czasie prowadzenia prac ziemnych.

§12.

Ochroną planistyczną obejmuje się:

1. Projektowany Park Kulturowy Łabunie – powołany uchwałą nr XLU/597/2002 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 lica 2002r. (Dz. U. Woj. Lub. nr 107 poz. 2442 z 9 września 2002r) w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego - obejmujący zespół pałacowo – parkowy Łabunie wraz ze strefą konserwatorską;

2. Zespół folwarczny we wsi Łabunie obejmujący dwór – obecnie dom dziecka, młyn, gorzelnia, spichlerz, fragmenty zieleni ogrodowej i tp.; dla którego należy:

a) utrzymać w miarę możliwości dotychczasowe przeznaczenie obiektów ew. adaptować na cele związane z rekreacją, obsługą i top.;

b) utrzymać historyczny układ zespołu;

c) stasować tradycyjne formy zabudowy dla obiektów nowo wznoszonych;

d) zmodernizować obiekty dysharmonizujące, ew. wprowadzić odpowiednia zieleni.

3. Strefy ochrony konserwatorskiej dla zespołów pałacowo – parkowych we wsiach Łabunie i Łabuńki określone rysunkiem planu, dla których ustala się, że:

a). teren strefy w miarę możliwości winien być użytkowany rolniczo bez prawa nowej zabudowy;

b). zakaz wznoszenia obiektów budowlanych przesłaniających zespoły wzdłuż linii widokowych oraz dysharmonizujących otoczenie.

4. Obszary rustykalne:

1) układy wsi, dla których należy:

a) utrzymać historyczne układy zabudowy, tj. dogęszczanie zabudowy powinno stanowić kontynuację istniejących ciągów; b). utrzymać tradycyjne formy zabudowy, budownictwo nowoprojektowane powinno nawiązywać do skali i brył tradycyjnych form architektonicznych z użyciem tradycyjnych materiałów budowlanych;

c) zachować w miarę możliwości historyczną sieć dróg;

d) modernizować i osłaniać zielenią obiekty dysharmonijne;

e) utrzymywać i tworzyć obiekty małej architektury uwidaczniającej walory krajobrazu przyrodniczo – kulturowego;

2) obiekty sakralne – należy utrzymywać i chronić nie wykazane w rejestrze i ewidencji zabytków:

a) figury, kapliczki oraz krzyże wraz z towarzyszącym im drzewostanem;

b) pozostałe obiekty sakralne (kaplica w Majdanie Ruszowskim);

3) miejsca kultu pamięci narodowej – pomniki, obeliski itp. wraz z towarzyszącą zielenią;

4) zieleni urządzona i nieurzadzona:

a) towarzyszącą zabudowie mieszkalnej, usługowej oraz użyteczności publicznej;

b) zadrzewienia dolin rzecznych;

c) zieleni śródpolną, wąwozów;

d) zieleni leśną itp.

3. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

3.1. Zarys historii obszaru gminy i krajobraz kulturowy

Obszar Zamojszczyzny, na której położona jest gmina Łabunie znajduje się w miejscu bogato doświadczonym przez historię. W średniowieczu teren ten znajdował się w tzw. Grodach Czerwieńskich należących do Państwa polskiego pod panowaniem Mieszka I, a przez kolejne lata był obiektem wielu sporów, na skutek których przechodził co raz pod władanie Rusi i Polski, a także był obiektem najazdów Tatarów. Spokojniejszy okres dla tych ziem nastąpił dopiero w XIV w po przyłączeniu ziemi chełmskiej i bełskiej do Polski.

W okresie I Rzeczypospolitej teren ten znajdował się w województwie Bełskim. W okresie rozbiorów, obszar ten znajdował się pod zaborem austriackim, rosyjskim oraz w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim. W latach 1912-1915 natomiast należał administracyjnie do Guberni Chełmskiej, a w czasach II RP do województwa lubelskiego. Po II Wojnie Światowej był położony na terenie województwa lubelskiego, następnie zamojskiego i znów lubelskiego. Teren ten był zamieszkiwany przez Polaków, a także Rusinów oraz Ukraińców. Szacuje się, że na początku wieku XX wyznawcy prawosławia stanowili 5-10% ogółu ludności tego obszaru, większość jednak stanowili członkowie kościoła rzymskokatolickiego.

Obecnie gmina Łabunie jest gminą wiejską o charakterze rolniczym, położoną w południowej części powiatu zamojskiego w dorzeczu Wieprza i Bugu na styku trzech mezoregionów. W południowo-wschodniej części województwa lubelskiego sąsiaduje od wschodu z Gminą Komarów-Osada, od południowego zachodu z Gminą Adamów, od południa z Gminą Krynice, od zachodu z Gminą Zamość i od północy z Gminą Sitno. Przez gminę przebiega dział wodny rozdzielający zlewnię Wieprza i Bugu, jednak większość obszaru gminy znajduje się na terenie zlewni Wieprza. Teren gminy odwadniany jest przez rzekę Łabuńkę, która bierze źródło w gminie Łabunie. Obszar znajduje się na Wyżynie Lubelskiej, w Kotlinie Zamojskiej.

Sieć osadniczą Gminy Łabunie tworzą miejscowości położone w obrębie jej obszaru, w których utworzono 13 sołectw: Barchaczów, Bródek, Dąbrowa, Łabunie, Łabunie-Reforma, Łabuńki Drugie, Łabuńki Pierwsze, Majdan Ruszowski, Mocówka, Ruszów, Ruszów-Kolonia, Wierzbie, Wólka Łabuńska. Większość miejscowości położonych na terenie Gminy cechuje się typową, wiejską zabudową. Są to wsie położone wzdłuż jednego lub kilku ciągów komunikacyjnych. Zabudowa poszczególnych miejscowości rozwija się bezpośrednio wzdłuż dróg, skupia się po obu jej stronach, jest zwarta i stosunkowo równomiernie rozmieszczona.

Gmina jest dobrze skomunikowana z Lublinem i innymi ważnymi ośrodkami miejskimi regionu. Przez cztery miejscowości: Łabuńki Pierwsze, Łabunie, Wólka Łabuńska i Łabunie-Reforma przebiega droga krajowa nr 17 relacji Warszawa - przejście graniczne z Ukrainą w Hrebennem.

Na terenie Gminy występują następujące obszary chronione:

- rezerwat leśno-stepowy „Łabunie” w m. Dąbrowa,
- rezerwat leśny „Księżostany” ,
- obszar Natura 2000 Dolina Górnej Łabuńki PLB060013,
- obszar Natura 2000 Bródek PLH060085,

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

- obszar Natura 2000 Dolina Łabuńki i Topornicy PLH060087,
- obszar Natura 2000 Łabunie PLH060080 .

W odpowiednich rejestrach znajdują się również pomniki przyrody ożywionej:

- lipy drobnolistne - Łabunie ul. Lipowa, ul. Lipska,
- klon pospolity - Łabunie przy drodze do Majdanu Ruszowskiego.

3.2. Zabytki objęte ochroną konserwatorską

Zgodnie z Obwieszczeniem nr 1/2023 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 24 stycznia 2023 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego na terenie gminy Łabunie znajdują się następujące zabytki wpisane do rejestru "A" zabytków nieruchomych województwa lubelskiego:

1. Łabunie - zespół rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika: kościół wraz z urządzeniem wnętrza, kaplica (ob. galeria, tzw. „korytarz”), dzwonnica, ogrodzenie z dwiema kapliczkami, dwiema bramami, osiemnastoma figurami świętych, cmentarz kościelny z drzewostanem, w granicach zewnętrznych ogrodzenia cmentarza kościelnego, A/825;

2. Łabunie - zespół pałacowo-parkowy: pałac (wraz z zachowanymi fragmentami attyki i dekoracyjnymi kratami), dwie oficyny, pawilon zachodni tzw. kasztelanka, zabudowania gospodarcze łączące się z pawilonem, wraz z murem i bramą wjazdową, dziedziniec honorowy przed pałacem, regularne założenie ogrodowe za pałacem, wraz z zachowanym drzewostanem, układem zieleni, alejami, drzewami i osiami widokowymi, A/473;

3. Łabuńki Pierwsze - pałac wraz z wystrojem architektonicznym wnętrza, park - nr rej. A/411.

Fot. 1 Zespół rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika w Łabuniach.

Fot. 2 Zespół rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika w Łabuniach – ołtarz.

Fot. 3 Zespół pałacowo-parkowy w Łabuniach – pałac z oficynami.

Fot. 4 Zespół pałacowo-parkowy w Łabuniach – pałac.

Fot. 5 Zespół pałacowo-parkowy w Łabuńkach Pierwszych – pałac.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

3.3. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Obowiązująca Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Łabunie została przyjęta Zarządzeniem nr 8/2018 Wójta Gminy Łabunie z dnia 25 stycznia 2018 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Łabunie, jako zbiór kart adresowych. Zawiera ona obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. 89 obiektów to zabytki z zakresu architektury, a 176 to stanowiska archeologiczne. Spośród zabytków architektury dominują zabytki o charakterze sakralnym w postaci kapliczek przydrożnych, a także m.in. cmentarz parafialny, szkoła podstawowa, krzyże przydrożne, cmentarz wojenny i cmentarz „ruski”. Stanowiska archeologiczne znajdują się na terenie całej gminy, większość na prywatnych gruntach.

Tab. 1 Zestawienie kart adresowych z zakresu architektury GEZ Gminy Łabunie.

L.P	ADRES	OBIEKT	Rejestr Zabytków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków	Gminna Ewidencja Zabytków
BARCHACZÓW					
1	Nr 37	Szkoła drewniana, II poł. XX w.			X
2	Nr 37	Kapliczka domkowa, I poł. XX w.			X
3		Krzyż pamiątkowy, II poł. XX w.			X
4		Pomnik kamienny wojny z bolszewikami w 1920 r., 1970 r.			X
5		Kapliczka przydrożna, 1905 r.			X
6		Mogiła nieznanego żołnierza polskiego poległego 20.09.1939 r.			X
BRÓDEK					
7		Pomnik kamienny, II poł. XX w.			X
8		Kapliczka, I poł. XX w.			X
DĄBROWA					
9	Nr. 13	Kapliczka przydrożna, 1949 r.			X
10	Nr. 23	Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.			X
ŁABUNIE					
11	ul. Kościelna 44	Zespół kościoła paraf., od pocz. XVII w do pocz. XX w.	A/825	X	X
12	ul. Kościelna 44	Kościół w zespole kościoła, pocz. XVII w.	A/825	X	X
13	ul. Kościelna 44	Dzwonnica, 1789 r.	A/825	X	X
14	ul. Kościelna 44	Kaplica (ob. Galeria), 1901 r.	A/825	X	X
15	ul. Kościelna 44	Ogrodzenie, ok. 1763 r.	A/825	X	X
16	ul. Kościelna 44	Ogrodzenie, ok. 1763 r.	A/825	X	X
17	ul. Kościelna 44	Kapliczka (1) w ogrodzeniu, ok. 1763 r.	A/825	X	X
18	ul. Kościelna 44	Kapliczka (2) w ogrodzeniu, ok. 1763 r.	A/825	X	X
19	ul. Kościelna 44	Bramka w ogrodzeniu, ok. 1763 r.	A/825	X	X
20	ul. Kościelna 44	Brama w ogrodzeniu, ok. 1763 r.	A/825	X	X
21	ul. Kościelna 44	20 figur w ogrodzeniu, ok. 1763 r.	A/825	X	X
22	ul. Kościelna 44	Cmentarz przykościelny, ok. 1875 r.		X	X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

23	ul. Kościelna 44	Kapliczka słupowa, XIX w.?			X
24	ul. Parkowa 33	Zespół pałacowo –parkowy, 1740 – 1760,	A/473	X	X
25	ul. Parkowa 33	Pałac w zespole pałacowo – parkowym, 1740 – 1760,	A/473	X	X
26	ul. Parkowa 33	Oficyna (1) w zespole pałacowo – parkowym, 1740 – 1760,	A/473	X	X
27	ul. Parkowa 33	Oficyna (2) w zespole pałacowo – parkowym, 1740 – 1760,	A/473	X	X
28	ul. Parkowa 33	Pawilon w zespole pałacowo – parkowym, 1775 – 1776,	A/473	X	X
29	ul. Parkowa 33	Zabudowania gospodarcze w zespole pałacowo – parkowym, II poł. XVIII w.	A/473	X	X
30	ul. Parkowa 33	Mur z bramą w zespole pałacowo – parkowym, II poł. XVIII w.	A/473	X	X
31	ul. Parkowa 33	Brama folwarku w zespole pałacowo – parkowym, II poł. XVIII w.	A/473	X	X
32	ul. Parkowa 33	Dziedzinec honorowy w zespole pałacowo – parkowym, 1775 – 1776,	A/473	X	X
33	ul. Parkowa 33	Założenie ogrodowe w zespole pałacowo – parkowym, 1775 – 1776,	A/473	X	X
34	ul. Parkowa 33	Park w zespole pałacowo – parkowym, 1775 - 1776	A/473	X	X
35	ul. Parkowa 33	Cmentarz SS Franciszkanek na terenie zespołu pałacowo – parkowego, 1929 r.		X	X
36	ul. Parkowa 33	Kurhan powstańców 1863 r. na terenie zespołu pałacowo – parkowego, 1863 r.?		X	X
37	ul. Parkowa 33	Figura Matki Boskiej na terenie zespołu pałacowo – parkowego, lata 20-te XX w.			X
38	ul. Parkowa 33	Figura Św. Franciszka na terenie zespołu pałacowo – parkowego, lata 20-te XX w.			X
39	ul. Parkowa 33	Figura Św. Józefa na terenie zespołu pałacowo – parkowego, lata 20-te XX w.			X
40	ul. Zamojska	Cmentarz parafialny, ok. 1862 r.		X	X
41	ul. Zamojska 50	Dom (ob. Urząd Gminy), lata 20-te XX w.			X
42	ul. Szkolna 1	Szkoła Podstawowa, 1936 r.,		X	X
43	ul. Zamojska 37	Młyn drewniany, lata 30-te XX w.		X	X
44	ul. Zamojska 11	Gorzelnia, XIX/XX w.		X	X
45	ul. Osiedlowa 7	Dom dziecka, lata 20-te XX w.		X	X
46	ul. Lipska 1	Figura Jana Nepomucena, XIX/XX w.		X	X
47	ul. Zamojska	Figura Matki Boskiej, 1906 r. Niepokalanego Poczęcia		X	X
48	ul. Kościelna 51	Kapliczka, I ćw. XX w.			X
49	ul. Lipowa / Boczna	Kapliczka, 1957 r.			X
50	ul. Armii Krajowej	Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.			X
51	ul. Armii Krajowej	Krzyż przydrożny z kapliczką szafkową, 1946 r.			X
52	ul. Lipska / ul. Partyzantów	Krzyż przydrożny z kapliczką szafkową, I poł. XX w.			X
53	ul. Zamojska	Spichlerz, mur., 1866 r.			X
54	ul. Lipska 7	Kapliczka przydrożna św. Jana Nepomucena, I ćw. XX w.			X
ŁABUNIE - REFORMA					
55		Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.			X
56	Nr. 18	Kapliczka przydrożna św. Antoniego Padewskiego, I poł. XX w.			X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

ŁABUŃKI DRUGIE					
57		Kapliczka przydrożna, 1933 r.			
ŁABUŃKI PIERWSZE					
58	Nr 1	Zespół pałacowo – parkowy, pocz. XIX, pocz. XX w.	A/411	X	X
59	Nr 1	Pałac w zespole pałacowo – parkowym, pocz. XIX w.	A/411	X	X
60	Nr 1	Park w zespole pałacowo – parkowym, I poł. XIX w.	A/411	X	X
61	Nr 1	Oficyna w zespole pałacowo – parkowym, I poł. XIX w.	A/411	X	X
62		Cmentarz wojenny, 1914 r.		X	X
53		Cmentarz „ruski”, XIX w.		X	X
64		Kapliczka, 1905 r.			X
65	Nr 145	Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.			X
MAJDAN RUSZOWSKI					
66	Nr 19	Kapliczka			X
67	Nr 3	Kapliczka			X
68	Nr 45	Kapliczka			X
69		Figura Pana Jezusa			X
70	Nr 85	Kapliczka			X
MOCÓWKA					
71	Nr 48	Studnia „kryzysówka”		X	X
72		Park podworski			X
RUSZÓW					
73		Kapliczka z figurą Jana Nepomucena			X
74		Kapliczka			X
75	Nr 5	Kapliczka - krzyż			X
76		Figura przydrożna św. Jana Nepomucena, 1918 r.			X
77	Nr. 108 a	Kapliczka przydrożna szafkowa, I poł. XX w.			X
78	Nr. 120	Kapliczka przydrożna, 1932 r.			X
79		Kapliczka przydrożna, I poł. XX w.			X
RUSZÓW KOLONIA					
80	Nr 19	Kapliczka - krzyż			X
81		Kapliczka - krzyż			X
82		Kapliczka - krzyż			X
WIERZBIE					
83	Nr 14	Kapliczka			X
84	Nr 47	Kapliczka domkowa			X
85	Nr 65	Kapliczka domkowa			X
86	Nr 81	Kapliczka domkowa			X
87		Krzyż przydrożny, I poł. XX w.			X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

WÓLKA ŁABUŃSKA						
88	Nr 118	Kapliczka przydrożna, 1906 r.				X
89	Nr. 11	Kapliczka przydrożna, 1933 r.				X

Tab. 1 Zestawienie kart adresowych z zakresu stanowisk archeologicznych GEZ Gminy Łabunie

L.P	OBSZAR AZP	NR ST. W MIEJSC.	NR ST. NA OBSZARZE	Rejestr Zabytków	Wojewódzka Ewidencja Zabytków	Karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków
BARCZACZÓW						
1	89-89	2	14		X	X
2	89-89	3	15		X	X
3	89-89	4	16		X	X
4	89-89	5	17		X	X
5	89-89	6	18		X	X
6	89-89	7	19		X	X
7	89-89	8	20		X	X
8	89-89	9	21		X	X
9	89-89	10	22		X	X
10	89-89	11	23		X	X
11	89-89	12	24		X	X
12	89-89	13	25		X	X
13	89-89	14	26		X	X
14	89-89	15	27		X	X
15	89-89	16	28		X	X
16	89-89	17	29		X	X
17	89-89	18	30		X	X
18	89-89	19	31		X	X
19	89-89	20	32		X	X
20	89-89	21	33		X	X
21	89-89	22	34		X	X
22	89-89	23	35		X	X
BRÓDEK						
23	89-88	3	4		X	X
24	89-89	4	5		X	X
25	89-89	5	10		X	X
26	89-89	6	11		X	X
27	89-89	7	12		X	X
28	89-89	8	13		X	X
DĄBROWA						
29	90-90	1	115		X	X
ŁABUNIE						
30	90-89	5	6		X	X
31	90-89	6	7		X	X
32	90-89	7	8		X	X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

33	90-89	8	9		X	X
34	90-89	9	10		X	X
35	90-89	10	11		X	X
36	90-89	11	12		X	X
37	90-89	12	13		X	X
38	90-89	13	14		X	X
39	90-89	14	15		X	X
40	90-89	15	16		X	X
41	90-89	16	17		X	X
42	90-89	17	18		X	X
43	90-89	18	19		X	X
44	90-89	19	20		X	X
45	90-89	20	21		X	X
46	90-89	21	22		X	X
47	90-89	22	23		X	X
48	90-89	23	24		X	X
49	90-89	24	25		X	X
50	90-89	25	26		X	X
51	90-89	26	27		X	X
52	90-89	27	28		X	X
53	90-89	28	29		X	X
54	90-89	29	30		X	X
55	90-89	30	31		X	X
56	90-89	31	32		X	X
57	90-89	32	33		X	X
58	90-89	33	34		X	X
59	90-89	34	35		X	X
60	90-89	35	36		X	X
61	90-89	36	37		X	X
62	90-89	37	38		X	X
63	90-89	38	39		X	X
64	90-89	39	58		X	X
65	90-89	40	59		X	X
66	90-89	41	60		X	X
67	90-89	42	62		X	X
	ŁABUŃKI					
68	89-89	2	7		X	X
69	89-89	3	8		X	X
70	89-89	4	9		X	X
71	89-89	5	36		X	X
72	89-89	6	37		X	X
73	89-89	7	38		X	X
74	89-89	8	39		X	X
75	89-89	9	40		X	X
76	89-89	10	41		X	X
77	89-89	11	42		X	X
78	89-89	12	43		X	X
79	89-89	13	44		X	X
80	89-89	14	45		X	X
81	89-89	15	46		X	X
82	89-89	16	47		X	X
83	89-89	17	48		X	X
84	89-89	18	49		X	X
85	89-89	19	50		X	X
86	89-89	20	51		X	X
87	89-89	21	52		X	X
88	89-89	22	53		X	X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

89	89-89	23	54		X	X
90	89-89	24	55		X	X
91	89-89	25	56		X	X
92	89-89	26	57		X	X
93	89-89	27	58		X	X
94	89-89	28	59		X	X
95	89-89	29	60		X	X
96	89-89	30	61		X	X
97	89-89	31	62		X	X
98	89-89	32	63		X	X
99	89-89	33	64		X	X
100	89-89	34	65		X	X
101	89-89	35	66		X	X
102	89-89	36	67		X	X
103	89-89	37	68		X	X
104	89-89	38	69		X	X
105	89-89	39	70		X	X
106	89-89	40	71		X	X
107	89-89	41	72		X	X
108	89-89	42	73		X	X
109	89-89	43	74		X	X
110	89-89	44	75		X	X
111	89-89	45	76		X	X
112	89-89	46	77		X	X
113	89-89	47	78		X	X
114	89-89	48	79		X	X
115	89-89	49	80		X	X
116	89-89	50	81		X	X
117	89-89	51	82		X	X
118	89-89	52	83		X	X
119	89-89	53	84		X	X
120	89-89	54	85		X	X
121	89-89	55	86		X	X
122	89-89	56	87		X	X
123	89-89	57	88		X	X
124	89-89	58	89		X	X
125	89-89	59	90		X	X
126	89-89	60	91		X	X
127	89-89	61	92		X	X
128	89-89	62	93		X	X
129	89-89	63	94		X	X
130	89-89	64	105		X	X
	MAJDAN RUSZOWSKI					
131	91-88	32	74		X	X
	MOCÓWKA					
132	89-89	1	102		X	X
133	89-89	2	103		X	X
134	89-89	3	104		X	X
	PNIÓWEK (obręb ŁABUŃKI)					
135	89-88	1	38		X	X
136	89-88	5	42		X	X

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

RUSZÓW						
137	90-89	1	42		X	X
138	90-89	2	43		X	X
139	90-89	3	44		X	X
140	90-89	4	45		X	X
141	90-89	5	46		X	X
142	90-89	6	47		X	X
143	90-89	7	48		X	X
144	90-89	8	49		X	X
145	90-89	9	50		X	X
146	90-89	10	51		X	X
147	90-89	11	52		X	X
148	90-88	12	62		X	X
149	90-88	13	63		X	X
150	90-88	14	64		X	X
151	90-88	15	65		X	X
152	90-88	16	66		X	X
153	90-88	17	67		X	X
154	90-88	18	68		X	X
155	90-88	19	69		X	X
156	90-88	20	70		X	X
157	90-88	21	71		X	X
158	90-89	22	61		X	X
WIERZBIE						
159	90-89	1	53		X	X
160	90-89	2	54		X	X
161	90-89	3	55		X	X
162	90-89	4	56		X	X
163	90-89	5	57		X	X
164	90-88	6	58		X	X
165	90-88	7	59		X	X
166	90-88	8	60		X	X
167	90-88	9	61		X	X
168	89-89	10	96		X	X
169	89-89	11	97		X	X
170	89-89	12	98		X	X
171	89-89	13	99		X	X
172	89-89	14	100		X	X
173	89-89	15	101		X	X
WÓLKA ŁABUŃSKA						
174	90-89	1	1		X	X
175	90-89	2	40		X	X
176	90-89	3	41		X	X

4. Założenia programowe

4.1. Kierunki działań i priorytety programu opieki

Programy opieki nad zabytkami, zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym, zgodnie z art. 87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami powinny określać zadania prowadzące do osiągnięcia następujących celów:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wszystkie powyższe cele są równie ważne, jednak w najbliższej perspektywie czasowej, w związku z postępującymi procesami degradacji najważniejszych zabytków gminy Łabunie, należy szczególną uwagę zwrócić na działania mające na celu poprawę stanu zachowania zabytków. Równie ważnym aspektem jest uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków podczas planowania inwestycji, tak aby nie naruszyć ład przestrzennego ani nie zaburzyć dotychczasowych walorów krajobrazu, a wręcz je wyeksponować. Na terenie gminy Łabunie, zabytki wpisane do rejestru zabytków są w posiadaniu podmiotów trzecich, dlatego ważna jest również współpraca z nimi celem osiągnięcia wspólnych celów w zakresie ochrony zabytkowych układów i substancji. Powyższe działania, uwzględniając również specyfikę lokalną, powinny stanowić główne priorytety w najbliższej perspektywie czasowej. Na tej podstawie określono główne priorytety, kierunki działań oraz zadania mające na celu kreowanie polityki opieki nad zabytkami na lata 2024-2027.

Tab. 3 Priorytety i działania GPOZ Gminy Łabunie.

Priorytet	Działania
Priorytet 1 poprawa stanu zachowania zabytków	pomoc w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych na prace remontowe
	przyznawanie dotacji z budżetu gminy na prace remontowe
Priorytet 2 współpraca z właścicielami zabytków	współpraca przy planowaniu prac remontowych, pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych oraz dotacje z budżetu gminy
	współpraca przy organizacji wydarzeń kulturalnych w celu promocji zabytków

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY ŁABUNIE NA LATA 2024-2027

Priorytet 3 zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, edukacyjnych oraz turystycznych	współpraca przy organizacji wydarzeń o charakterze rekreacyjnym i turystycznym przy obiektach zabytkowych
	współpraca przy organizacji wydarzeń o charakterze edukacyjnym i patriotycznym dla uczniów szkół

4.2. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Dbalność o właściwy stan oraz ochronę obiektów zabytkowych jest jednym z podstawowych zadań gminy, niezależnie od stanu właścicielskiego zabytków. Gmina może realizować te zadania udzielając dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków. Zasady realizacji takiej dotacji muszą być określone we właściwej uchwale rady gminy. W gminie Łabunie w 2008 roku została podjęta stosowana uchwała (uchwała Nr XIV/80/08 Rady Gminy Łabunie z dnia 19 grudnia 2008r. w sprawie określenia zasad udzielenia dotacji na sfinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków). Dotyczy ona warunków ubiegania się o sfinansowanie prac przy zabytku, rodzajów tych prac, obowiązującego wzoru wniosku oraz wymaganych załączników, a także sposobów rozliczania dotacji. Zgodnie z jej treścią mogą być finansowane następujące nakłady:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7 – 15;

17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Po złożeniu prawidłowego wniosku, odpowiednia komisja rady gminy opiniuje wniosek, a następnie rada gminy podczas obrad głosuje nad przyznaniem dotacji. Dotacja z zasady dotyczy środków z budżetu gminy, ale środki te mogą pochodzić również z programów zewnętrznych, z których skorzystała gmina. Przykładem takiego programu jest Rządowy Program Odbudowy Zabytków, gdzie wnioskodawcą jest jednostka samorządu terytorialnego, a ostatecznym beneficjentem może być właściciel obiektu zabytkowego. Gmina pozyskując środki może sfinansować inwestycję własną lub udzielić dotacji podmiotowi trzeciemu – właścicielowi zabytku.

Perspektywa czasowa 2024-2027 daje możliwości zaplanowania realizacji wszystkich priorytetów określonych rozdziale 4.1., gdyż istnieje możliwość dofinansowania prac przy zabytkach w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków, który według planów ma stanowić główne źródło finansowania tych prac. W ramach tego programu planuje się realizację prac przy 3 obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków. W ramach zaplanowanych prac, planuje się zrealizować następujące zadania:

1. Remont parkanu oraz elewacji kościoła parafialnego w Łabuniach - przeprowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych przykościelnego parkanu i elewacji kościoła, polegających na m.in. wzmocnieniu konstrukcji, naprawie zdegradowanych tynków i innych elementów;
2. Remont pałacu w zespole pałacowo-parkowym w Łabuńkach Pierwszych - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wykonanie wewnętrznej instalacji gazu ziemnego, wykonanie kotłowni gazowej oraz wymianę elementów konstrukcji i wyposażenia klatki schodowej;
3. Realizacja robót związanych z osuszeniem murów budynków Zespołu pałacowo-parkowego w Łabuniach - wykonanie naprawy (wymiany) zdegradowanych i zasolonych tynków budynku głównego i oficyn, skucie starych tynków, odsolenie murów, wykonanie tynków renowacyjnych, pomalowanie farbą elewacyjną, wykonanie napraw (wymiany) tynków wewnętrznych w oficynach;
4. Prace naprawcze wybranych drobnych sakralnych obiektów zabytkowych z rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków;
5. Remonty wybranych miejsc pamięci z terenu gminy Łabunie - przeprowadzenie prac konserwatorskich restauratorskich lub robót budowlanych dotyczących miejsc pamięci takich jak: w Łabuniach kurhan powstańców styczniowych z 1863 r, w Łabuńkach Pierwszych cmentarz wojenny z 1914r wraz z otoczeniem, w Łabuniach Reformie kurhan-kopiec, w Barchaczowie mogiła nieznanego żołnierza z 1939, krzyż na kopcu z 1942r, pomnik bitwy z 1939r i remont Izby Muzealnej w której znajduje się ekspozycja bitwy o wzgórze 256 z 1939 roku;
6. Remont miejsc pamięci na cmentarzu parafialnym w Łabuniach - przeprowadzenie prac konserwatorskich restauratorskich i robót budowlanych na cmentarzu wojennym polskich żołnierzy z września 1939 roku oraz na grobach i pomniku partyzantów AK i BCh z 1944 roku, znajdujących się na cmentarzu parafialnym w Łabuniach.

Powyższe prace zaplanowane są na lata 2024-2027, przy czym środki finansowe będą pochodziły z budżetu gminy Łabunie (blisko 30 000 zł) oraz budżetu państwa - Rządowego Programu Odbudowy Zabytków (blisko 1,5 mln zł). Zostaną one zrealizowane pod warunkiem posiadania wystarczających środków finansowych przez gminę Łabunie, otrzymania zaplanowanych środków zewnętrznych, a także prawidłowej współpracy i realizacji inwestycji ze strony właścicieli obiektów zabytkowych. Dopuszcza się również korzystanie z innych programów oraz dotacji i dofinansowań, mających na celu ochronę zabytków, w zależności od ich dostępności oraz możliwości aplikowania.

5. Zasady oceny realizacji programu

Rada gminy decyduje o przyznaniu dotacji na prace przy zabytkach, zarówno wpisanych do rejestru zabytków, jak i gminnej ewidencji zabytków. Prawidłowe planowanie prac remontowych przy zabytkach, dostosowane do możliwości finansowych budżetu gminy, a także sprawne wyszukiwanie oraz skuteczne aplikowanie o środki zewnętrzne pozwoli zrealizować plany zawarte z niniejszym programie. Zadaniem wójta jest przyjęcie wniosku oraz przedstawienie go radzie gminy, a następnie po uzyskaniu pozytywnej opinii rady gminy, podpisanie umowy o udzielenie dotacji, nadzór nad jej wykonaniem, a następnie przyjęcie rozliczenia dotacji.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt przedstawia radzie gminy co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Przygotowując sprawozdanie należy uwzględnić poziom realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami w zakresie wykonania zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim oraz efektywność ich wykonania. Sprawozdawczości podlega zakres realizacji założonych zadań określonych w rozdziale 4 niniejszego programu oraz ocena realizacji priorytetów oraz działań.

Spis fotografii

Fot. 1 Zespół rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika w Łabuniach	21
Fot. 2 Zespół rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej i św. Dominika w Łabuniach – ołtarz	22
Fot. 3 Zespół pałacowo parkowy w Łabuniach – pałac z oficynami	22
Fot. 4 Zespół pałacowo parkowy w Łabuniach – pałac	23
Fot. 5 Zespół pałacowo parkowy w Łabuńkach Pierwszych – pałac	23

Spis tabel

Tab. 1 Zestawienie kart adresowych z zakresu architektury GEZ Gminy Łabunie	24
Tab. 2 Zestawienie kart adresowych z zakresu stanowisk archeologicznych GEZ Gminy Łabunie	27
Tab. 3 Priorytety i działania GPOZ Gminy Łabunie	31